

УДК 351.824

## АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЗА ДОМОМОГОЮ SWOT - АНАЛІЗУ

**Котуранова Т.В., к.е.н.**

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*

Наведено результати аналізу сучасного стану та перспектив подальшого розвитку внутрішнього ринку за допомогою SWOT-аналізу. Зрозуміло, що в статті відмічені не всі фактори сили, слабкості, можливостей та погроз, які підстерігають нашу економіку в період, коли почнеться відновлення світової економіки та економік наших сусідів. Однак спроба визначити найбільш вагомі фактори які сприяють, або навпаки не дають можливості для розвитку внутрішнього ринку заслуговує на увагу. На основі проведеного SWOT-аналізу можна зробити висновок, що сучасний стан внутрішнього ринку незадовільний, але є можливість виправити цю ситуацію. Якщо найближчим часом розвивати виділені в статті фактори “сили” та “можливості”, то це призведе до створення розвинутого внутрішнього ринку й успішного розвитку національної економіки. Представлені фактори “слабкості” та “небезпеки” для розвитку внутрішнього ринку і для всієї країни в цілому треба також не залишати без уваги.

**Ключові слова:** внутрішній ринок, SWOT-аналіз, внутрішній та зовнішній ринки, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність.

The results of the current state analysis and future development of the internal market by using a SWOT-analysis were presented. It is clear that not all articles marked factors strengths, weaknesses, opportunities and threats that await our economy at a time when the global economic recovery will begin, and the economies of our neighbors. However, attempts to identify the most important factors that contribute to, or vice versa did not allow for the development of the internal market deserves attention. Based on the SWOT-analysis, we can conclude that the present state of the domestic market is unsatisfactory, but it is possible to correct this situation. If soon develop identified in Article factors “force” and “opportunities”, it will lead to the creation of a developed domestic market and the successful development of the national economy. Presented factors “weakness” and “risk” for the development of the internal market and for the extreme in general should also not disregard.

**Keywords:** internal market, SWOT- analysis, the internal and external markets, innovative development, competitiveness.

**Актуальність проблеми.** Невідкладність вирішення проблеми внутрішнього ринку обумовлюється низкою причин, серед яких є: необхідність якнайшвидшого подолання гострих соціальних проблем; низького рівня споживання населенням товарів і послуг; досягнення критичних меж залежності виробництва й споживання від зовнішніх ринків на тлі масового використання застарілих технологій та обладнання; розвитку на зовнішніх ринках тенденцій, які є несприятливими для національного виробника та його експортної орієнтації.

Протягом кризового періоду ринкових перетворень внутрішній ринок зазнав суттєвих деформацій з боку попиту і пропозиції. Після досягнення певної макроекономічної стабілізації стало очевидним їх збереження у контексті переходу до інноваційної моделі розвитку національної економіки, її інтеграції у світовий економічний простір та активізації соціального чинника у процесах зростання. Тому, є всі підстави висунути проблему розвитку внутрішнього ринку у розряд стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку України у середньостроковій перспективі та намітити напрямки й заходи для її розв'язання у відповідності до потреб і реалій, що склалися.

Безсумнівно висока практична значущість розв'язання проблеми розвитку внутрішнього ринку обумовлює необхідність підвищення рівня наукового забезпечення цього процесу. Мова йде про перехід від політики тактичних рішень щодо поліпшення ситуації на конкретних товарних сегментах до всебічно обґрунтованої стратегії розвитку внутрішнього ринку, у межах якої найповніше могли б бути реалізовані принципи системності та комплексності.

**Аналіз останніх наукових досліджень.** Дослідження проблем та перспектив внутрішнього ринку продовжує знаходитися в центрі уваги багатьох вітчизняних науковців, серед яких: С.В. Давиденко [1], О.Л. Даниленко [2], Л.О. Збаразська [4, 5], Н.В. Мірко [7], М.М. Якубовського [12]. Разом з тим, сьогодні виникає об'єктивна необхідність осмислення нових реалій національної та світовій економіки у її теперішньому вигляді з метою виявлення факторів які сприяють, або навпаки не дають можливості для розвитку внутрішнього ринку. До того ж сучасне дослідження внутрішнього ринку за допомогою SWOT- аналізу

не висвітлено у науковій літературі належним чином, що і обумовило звернення до даної теми.

**Мета роботи** – висвітлити та зробити оцінку сучасного стану та перспектив розвитку внутрішнього ринку за допомогою SWOT- аналізу.

**Викладення основного матеріалу дослідження.** Завжди корисно оцінити початкову ситуацію з точки зору сильних і слабких сторін, потенційних можливостей і небезпек. Тому, оцінимо сучасний стан та перспективи розвитку внутрішнього ринку з точки зору SWOT- аналізу та проаналізуємо сучасну ситуацію внутрішнього ринку з погляду сили, слабкості, можливості та небезпеки.

**Сила (Strengths)** нашої країни у дуже багатьох речах:

1. *Дуже гарне географічне положення.* Тільки треба їм правильно користуватися. Україні треба використовувати своє сприятливе географічне й геополітичне розташування, унікальні природні й кліматичні ресурси, історико-культурну спадщину й заробляти на цьому гроші.
2. *Один із найкращих транзитних потенціалів у Європі.*
3. *Гарна позиція для сільського господарства та виробництва екологічно чистої продукції.* Україна – аграрна країна, годувальниця Європи, яка повинна повернути собі цей статус. Для цього треба максимально розвивати цей сектор, використовуючи новітні технології. Потрібно стимулювати українське сільське господарство, у якому є дуже великий потенціал насамперед, в забезпеченні с/г товарами потреб внутрішнього ринку, а залишки – експортувати в інші країни. У той же час в Україні виробляються окремі види с/г товарів, які з успіхом можуть конкурувати на міжнародному ринку із закордонними аналогами. Такі виробництва на період виходу на міжнародний ринок мають потребу в цілеспрямованій державній підтримці.
4. *Медико-біологічні технології. Продовження активного життя.* Існуючі технології в цій сфері носять багато в чому закритий характер і занадто коштовні, однак, у міру їхнього розвитку й появи відповідного попиту, можлива їх “массовізація”. Тому є сенс активної їх розробки.

5. *Експорт послуг.* На тлі негативного стану справ в українському торговельному сальдо в реальному секторі економіки цікавими виглядають дані Державної служби статистики про те, що послугами Україна торгує краще, ніж товарами. В 2012 році експорт послуг перевищив імпорт на \$5 млрд., тоді як експорт товарів менше імпорту на \$11,5 млрд. Збільшення обсягу експорту послуг відбулося, у першу чергу, за рахунок збільшення експорту страхових послуг – на 75,3% до \$93,6 млрд., повітряного транспорту – на 1,9% до \$1,134 млрд., інших ділових послуг – на 3,9% до \$1,35 млрд. [3].

**Слабкість (Weaknesses)** внутрішнього ринку складається з таких факторів:

1. *Низька конкурентоспроможність українських товарів* досить низька навіть на внутрішньому ринку, не говорячи вже про зовнішній, причому всі останні роки, а не тільки в кризу, вона, нажаль, тільки знижувалася, а не росла. Прикладом тому можуть бути показники сальдо зовнішньої торгівлі товарами за останні роки: 2005 р. – мінус 729 млн. доларів, 2008 р. – мінус 6580,8 млн. доларів, а вже в 2012 р. – мінус 13776 млн. доларів по торгівлі товарами [3]. Виходить, що всі останні роки ми нарощували негативне сальдо в торгівлі товарами з темпом приблизно 2 млрд. доларів у рік. Тобто українські товари продаються все гірше й гірше через те, що вони вже давно є неконкурентоспроможними і якщо терміново не вживати заходів по їх підвищенню, то це призведе до краху економіки України. Необхідні системні перетворення в економіці, щоб різко підвищить конкурентоспроможність українських товарів, захистити внутрішній ринок і остаточно не втратити зовнішній ринок.
2. *Невідповідність української продукції світовим стандартам якості.* Проблема якості продукції, яка виробляється в Україні вже давно стала однією з найбільш актуальних проблем. Питання її невідповідності світовим стандартам якості стає непереборною перешкодою на шляху до провідних позицій у світовій торгівлі. Робота по гармонізації діючих в Україні стандартів якості за ви-

- могами ВТО, останнім часом була практично провалена. Більш того, була прийнята велика кількість документів, у яких показники якості були переглянуті у бік зниження, що дало ряду вітчизняних виробників певні миттєві вигоди, але не більш того. У підсумку, шлях до досягнення світових стандартів якості став ще складніше, і негативні наслідки цього факту вже позначаються.
3. *Занепад легкої промисловості.* Починаючи з 1990 р., українська легка промисловість повільно, але впевнено знижує обороти. Причина його загибелі - нерівні умови для українських учасників ринку й імпортерів. Найбільше скоротили виробництво виробники одягу. По даним Державного комітету статистики, на 22-41% знизилася виробництво піджаків, спідниць, штанів і плащів [3]. Іноді невеликий зріст спостерігала тільки взуттєва промисловість. Причому, імпорт одягу із розвинених країн (Франція, Данія, Італія, Німеччина) на Україну мінімальний. Основна маса продукції (а точніше, більше півтора мільйонів одиниць) приходять із країн Азії. При дешевій робочій силі й сировині, східні імпортери давно завоювали українського споживача. До того ж, міжнародні компанії останнім часом активно переводять замовлення на пошиття одягу з України в Китай, а внутрішній ринок нашої країни вже давно захопили азіати.
  4. *Занепад українських автомобільних заводів.* Це пов'язано перш за все з відсутністю діючої підтримки з боку держави. Проблеми з банківським кредитуванням і ставкою на імпорт стали вироком для цієї галузі.
  5. *Проблеми металургійних підприємств* - у відсутності внутрішнього ринку. Лише 20% всієї продукції, що виробляється українськими металургами, споживає внутрішній ринок [11]. Із зовнішнім ринком ще більше проблем: падіння цін, високі ціни на енергоносії. Наша металургійна продукція фактично неконкурентна і сьогодні такі підприємства працюють хто «в нуль», хто «в мінус», але поки що працюють, щоб не звільняти людей і не втратити ринки. Для виходу з цієї ситуації необхідно починати будувати власну інфраструктуру, створити ринок споживання кінцевої продукції на



внутрішньому ринку, а це і будівництво, і мости, і залізниці.

6. *Зниження попиту на український метал* в значній мірі пов'язане з його зниженням на світовому ринку. На сьогодні, Україна скотилася на 10 місце в рейтингу виробників стали. Українські сталевари перебувають в несприятливій ситуації через високу собівартість стали і причиною цього є відсутність сучасних технологій, непомерно високі витрати на енергоносії, які використовуються при виробництві. В Україні близько 26% сталі виплавляється застарілим мартенівським методом, який вже не використовується в розвинених країнах. Що стосується експорту металургійної продукції, то, наприклад, в липні 2012 року він скоротився на 19% (-21% у червні) указуючи, що світовий попит на метал - основну продукцію українського експорту залишається слабким [11].
7. *Лісовиробничий комплекс* України охоплює лісову, деревообробну, целюлозно-паперову й лісохімічну галузі. Лісові ресурси України дуже обмежені, лісистість території - 14,3 %. Лісозаготівельна промисловість сформувалася в Карпатах і в Поліссі (90 % всіх лісозаготівель). На сьогодні, лісові масиви виснажені нещадною експлуатацією. Значна кількість лісу ввозиться через границю. Проблеми галузі пов'язані з масштабною вирубкою лісу й відсутністю його відтворення, погіршенням екологічної ситуації.

**Можливості (Opportunities)** для розвитку внутрішнього ринку:

1. В Україні є можливість виробництва *екологічно чистого сільгоспвиробництва й виробництва природних продовольчих товарів*, на які зараз в усьому світі є великий попит. Розгойдати екологічно чисте сільгоспвиробництво й виробництво природних продовольчих товарів важко. Але це не тільки здоров'я нашого населення, але й прибутковий бізнес. По розрахункам експертів, на це знадобиться не менш п'яти років. Тому майбутньою "силою" України може стати орієнтація української харчової промисловості на стандарт "органік", що забезпечить їй значно більш високу конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, ніж "масова" ринкова стратегія. Разом з тим, на даному етапі пріоритетним завданням є масове імпортозаміщення й забезпечення продовольчої безпеки

- (насамперед, у дешевому й середньому ціновому сегменті).
2. У харчовій промисловості зайнято 12,8 % працездатного населення країни. Асортимент виробленої продукції включає більш 3 000 найменувань [3]. Підприємства харчової промисловості розташовані повсюдно, хоча при їх розміщенні враховується специфіка галузі. Останнім часом зростає кількість підприємств харчової промисловості. Вони створюються біля джерел сировини, у колективних і фермерських господарствах. Майже 95% продовольчих товарів, які реалізуються на внутрішньому ринку є вітчизняного виробництва й експортуються в більш ніж 40 країн світу. Ця промисловість займає 1-е місце по іноземним інвестиційним впливам. Серед основних пріоритетів державної політики в сфері харчової промисловості є створення сприятливих умов для активізації інноваційного розвитку галузі, прискорення модернізації її матеріально-технічної бази, впровадження сучасних технологій і наукових розробок.
  3. На фоні росту попиту в усьому світі на озброєння, треба використовувати момент і пропонувати всі можливі види *озброєння й військової техніки*, завантажуючи, тим самим, наші оборонні НДІ, КБ і підприємства.
  4. *Сприяння створенню виробництва іноземної техніки в Україні.* Варто погодитися з тим, що в Україні з часів Радянського Союзу нема можливості виробляти високо конкурентну продукцію побутової техніки. Тому, замість організації ввозу необхідної для потреб внутрішнього ринку продукції з-за кордону, треба сприяти створенню виробництв найсучаснішої та інноваційної іноземної техніки в Україні – для цього в нашій країні є трудові та земельні ресурси. Нажаль, на сьогодні, умови, що законодавчо висунуті іноземним компаніям – інвесторам відштовхують їх, об Україні в світі говорять як о ненадійному партнері. Треба надати іноземним інвесторам гарантійні довгострокові умови для праці: дати на певний час землю, комунікації, право безмитного ввезення встаткування й всього того, що необхідного для виробництва, ввести закон, що податки на вперш створене підприємство треба буде сплачувати

тільки після відшкодування витрат на організацію виробництва в Україні. І тоді б Україна мала б занятість населення, прибуток до держбюджету від майбутніх податків і звичайно - значно більш розвинутий внутрішній ринок і більш стійку гривню.

5. *Нова енергетика.* В Україні є унікальне сполучення ресурсів і галузевого науково-технологічного потенціалу, який дозволяє їй стати лідером інноваційної енергетики не тільки на рівні внутрішнього ринку, але й зовнішнього. І економічних відносинах вітчизняний ПЕК повинен перейти до експорту продукту, а не сировини; у технологічному відношенні основна роль у формуванні нового вигляду вітчизняної енергетики повинна належати цілому ряду нещодавно розроблених технологій в області малої атомної енергетики, переробки палива й не паливних відходів, які зараз практично не знаходять застосування й існують по більшій частині в дослідно-промислових установах.
6. *Паливно-енергетичний комплекс.* Україна відноситься до країн, лише частково забезпеченою традиційними видами первинних енергоресурсів. Енергетична залежність країни від поставок органічного палива складає близько 65%, у той час як у країнах ЄС цей показник дорівнює в середньому 51%. Рівню енергозалежності України приблизно відповідають такі розвинені країни Європи, як Німеччина — 61,4% і Австрія — 64,7% [10]. Нова стратегія розвитку енергетики, яка розроблена на період до 2030 р., складається в зменшенні споживання газу й нафтопродуктів і пріоритетному розвитку вугільної й атомної енергетики. Важлива роль відведена розвитку гідроенергетики, використанню альтернативних джерел енергії й шахтного метану, який є у шахтах Донбасу, але зараз марнотратно викидається в атмосферу. Невід'ємною частиною нової концепції є впровадження енергозберігаючих і ресурсозберігаючих технологій, які будуть впроваджуватися на ТЕС шляхом заміни повністю зношеного встаткування, яке залишилося з радянських часів.
7. *Електроенергетика України.* Україна є експортером електроенергії. Основними її покупцями є Угорщина, Польща, Словаччина,



Румунія й Молдавія. До 2030 року Україна збирається побудувати дев'ять нових атомних енергоблоків і ще два блоки будуть перебувати в різних стадіях будівництва. Раніше всі українські АЕС оснащувалися реакторами російського виробництва, а планується проводити міжнародний тендер на будівництво нових блоків.

8. *Екологічний туризм.* Природною перевагою в цій сфері може стати залучення потенціалу цілющих кліматичних узбереж Чорного й Азовського морів, Криму, Карпат й ін., які широко використовуються як основний лікувальний і оздоровчий фактор практично на всіх курортах. Унікальним лікувальним ресурсом є природний мікроклімат шахт (Солотвінські соляні шахти). Тобто Україна має всі можливості для подальшого розвитку туристичної сфери, ефективного використання природно-рекреаційних, історико-культурних, туристично-екскурсійних ресурсів, всебічного задоволення оздоровчо-спортивних, пізнавальних, духовних потреб вітчизняних і іноземних туристів, створення нових привабливих видів туризму, сприятливих умов для активізації діяльності інвесторів у курортно-туристичній галузі країни.

**Небезпека (Threats)** для внутрішнього ринку і всієї країни в цілому в:

1. *Великій заборгованості перед МВФ та іншими фінансовими закладами.* Борги потрібно не тільки обслуговувати, але й повертати. Накопичувати їх нескінченно не тільки неможливо, але й дуже небезпечно. Потрібно повертати запозичені кошти, і як можливо скоріше. У 2013 році уряду необхідно повернути близько 9 млрд. дол. за зовнішніми боргами. Станом на 30.11.2012 р. державний і гарантований державою зовнішній борг становив 36,47 млрд. дол. (58% від загальної суми боргу), державний і гарантований державою внутрішній борг - 26,2 млрд. дол. (41,85%). Зазначимо також, що за січень-листопад 2012 року золотовалютні резерви знизилися на 20%, або на 6,440 млрд. дол. - до 25,355 млрд. дол. із 31,795 млрд. дол. [3].
2. *Великій кількості імпортової продукції.* За останні роки Урядом України були допущені дуже серйозні помилки, які призвели до занепаду розвитку вітчизняної продукції і відкриттю шляхів для

імпорту. Так, Уряду дуже зручно працювати з імпортом і збираючи на кордоні податки наповнювати бюджет. Була ціль – знизити ціни за рахунок дешевого імпорту, а що вийшло? Наприклад, ціни на с/г продукцію не знизили, а вітчизняний виробник був вимушено зменшувати поголів'я рогатої худоби, свиней та інших тварин. А можна було б забезпечити потреби своєю готовою продукцією не тільки на внутрішньому ринку, але й стати експортером. При цьому б забезпечувалися робочі міста, наповнювався бюджет країни. Потрібно було б зафіксувати ціни на певному рівні, який би дав великий стимул для с/г виробника збільшувати поголів'я тварин.

3. *Зменшенні експорту.* Банки, в погоні за полегшеним прибутком, прибігли до більш дешевої позики грошей у зарубіжних країн, зберігаючи внутріукраїнську ставку по кредитах на високому рівні. Відкритий ринок дав можливість купувати імпортні товари з доходів населення, що перевищував пропорції росту продуктивності праці в країні, а насичення внутрішнього ринку товарами й послугами відволікло увагу середнього та малого бізнесу від занять більш трудомістким експортом. На експорті залишилися тільки традиційні галузі - металургія, хімія, військово-промисловий комплекс і аграрний сектор, але й її обсяг значно скоротився. У результаті, Україна купує більше, ніж продає, негативне сальдо постійно наростає.
4. *Критичному стані українських підприємств.* З одного боку, вже не секрет, що деякі власники не бажають модернізувати власні заводи, фабрики. Їх ціль – максимально та найшвидше “вижати усі соки” з підприємства. З іншої сторони, є приклади зовнішнього знищення важливих для України підприємств. Напр., 1 грудня 2012 року були змушені закритися Запорізький та Стахановський заводи феросплавів в наслідок того, що приватна компанія ДТЕК продавала їм електроенергію по 93 дол. за МВт/г (зарубіжним конкурентам вона обходиться в 20-65 дол.). Враховуючи, що собівартість їх продукції, більш ніж наполовину складала із оплати за електроенергію, виробництво феросплавів в Україні приносить сотні мільйонів гривень чистого збитку. Нажаль, ці вітчизняні феросплавні заводи

змушені звільнити близько 3,6 тис. робітників [5].

5. В останні роки *металургійна галузь переживає глибоку кризу*, викликану застосуванням застарілих технологій, низьким технічним рівнем, але попри це - ця галузь займає велику частку (40%) надходжень від загального експорту. В Україні працюють 16 металургійних комбінатів і заводів [12]. У зв'язку із зниженням світових цін, українські металокомбінати більше не можуть конкурувати з китайськими і російськими виробниками. Вже зараз зупинилися 17 з 36 українських доменних печей, і металурги розглядають можливість повної зупинки роботи підприємств. Для України металургійна галузь дуже важлива, тому що це одна з основних бюджетоутворюючих галузей, а також головна експортна галузь, яка забезпечує надходження іноземної валюти в Україну.

**Висновок.** В цілому можна зробити висновок, що сучасний стан внутрішнього ринку незадовільний, але є можливість виправити цю ситуацію.

Перш за все потрібне адекватне втручання держави з реальною допомогою потенційним галузям економіки. По-друге, тривалий час наша економіка розвивалася як економіка експортного типу, що реалізовувала сировинні товари, які мають дуже низьку вартість. Сировинне виробництво дуже чутливе до зовнішніх ринків. Ось сьогодні закрилися зовнішні ринки, і у нас під великим ударом опинилися цілі галузі - металургія, хімічна промисловість, сільське господарство. Внутрішній ринок є гарантом стабільності економіки і суспільного життя, тому його потрібно розвивати та працювати над платоспроможністю внутрішнього покупця, реалізовувати доктрину дорогої робочої сили, формувати середній клас, оскільки саме така політика може підтримати власного виробника. По-третє, треба зробити акцент на розвитку внутрішнього ринку підтримуючи гасла: Підтримуй, купуй та виробляй українське!», але при цьому важливо, щоб ці товари були конкурентоздатними й при аналогічній якості коштували дешевше, ніж імпортні товари-замінники. Така ідеологія може об'єднати суспільство і дати здорову економічну політику для розвитку цілісної структурної економічної системи, де 70-80 % потенціалу нації працюватиме на внутрішній ринок. Така політика

може забезпечити стабільний розвиток України на тривалий час.

Тільки створивши потужний внутрішній ринок, ми станемо цікавими світу. У той же час зрощуючи національні компанії, інтегруючись із іноземними, ми одержуємо можливості для проникнення на глобальні високотехнологічні ринки. Коли в Україні виникне ринок високотехнологічної продукції, західні компанії сюди самі потягнуться й принесуть свої нові технології.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Давиденко С.В. Вплив розширення внутрішнього ринку на економічне зростання України // Стратегічні пріоритети. – 2006. – № 1. – С. 93–101.
2. Даниленко О.Л. Механізм регулювання взаємодії внутрішнього та зовнішнього ринків // [Електронний ресурс] // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Серія «Економіка»). – 2008. – № 802. – С. 6–11.- Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portai/natural/vkhnu/Ekon/802/08dolmeh.pdf>
3. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
4. Збаразська Л.О. Проблеми і пріоритети розвитку внутрішнього ринку в контексті промислового зростання // Экономика промышленности: Сб. науч. тр. / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2002. – С. 4-14.
5. Збаразська Л.О. Внутрішній ринок України: проблеми і стратегія розвитку // Наукові праці ДонНТУ. Випуск 68. – Донецьк, 2003. – С.18-25.
6. Кравченко А.П. Энергетики доби́ли ферросплавщиков / Комсомольская правда в Украине, Днепропетровский выпуск № 272 від 05.12.2012 г. с 7.
7. Мірко Н.В., Удосконалення організаційно-економічного механізму активізації розвитку внутрішнього ринку. // Інвестиції: практика та досвід № 2/2011, С.127-132.
8. Новини УАІБ 21.01.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.uaib.com.ua/news/weekly\\_news/176028.html](http://www.uaib.com.ua/news/weekly_news/176028.html)
9. Спрос на металл сокращается и на внутреннем, и на внешнем рынках. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.module-ukraine.com/Press/news/31>
10. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004—2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / [Бабенко С.Г., Гальчинський А.С., Геєць В.М. та ін.] — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. - 416 с.
11. Экономика Украины. Состояние украинской экономики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ereport.ru/>
12. Якубовський М.М. Внутрішній ринок як дзеркало проблем української промисловості. // Економіка України: науковий журнал.- 2012.-№8. - С. 4-15.